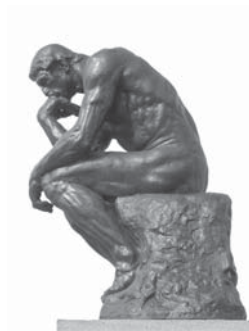

Година 13, број 50, јуни
Скопје 2015

—
Year 13, No 50, June
Skopje 2015

ПОЛИТИЧКА МИСЛА

—
**Балансирање на меѓународните односи:
200 години од Конгресот во Виена**

political thought

—
**The Balance of Powers:
200 years of the Congress of Vienna**

Содржина / Contents

ВОВЕД / INTRODUCTION

- 5 ВИЕНСКИОТ КОНГРЕС – ВОВЕД ВО НОВА
ПОЛИТИЧКА ЕРА НА ЕВРОПА
Ненад Марковиќ
- 13 THE CONGRESS OF VIENNA: INTRODUCING
EUROPE'S NEW POLITICAL ERA
Nenad Marković

АКТУЕЛНО / CURRENT

- 21 ГЕОПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ НА ПРОШИРУВАЊЕТО
НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА
Иван Дамјановски
GEOPOLITICAL ASPECTS OF THE ENLARGEMENT
OF THE EUROPEAN UNION
Ivan Damjanovski
- 33 ДИПЛОМАТИЈАТА НА ВИЕНСКИОТ КОНГРЕС И СОВРЕМЕНИТЕ
ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ НА ГОЛЕМИТЕ СИЛИ
Јорданка Галева
THE DIPLOMACY OF THE CONGRESS VIENNA AND THE MODERN
GEOPOLITICAL INTERESTS OF THE GREAT POWERS
Jordanka Galeva
- 45 РАМНОТЕЖАТА НА СИЛИТЕ И КРИМСКАТА ВОЈНА 1853 – 1856
Иванка Додовска
THE BALANCE OF POWER AND THE CRIMEAN WAR (1853 – 1856)
Ivanka Dodovska
- 57 ВИЕНСКИОТ КОНГРЕС: АРХЕОЛОГИЈАТА, НАЦИОНАЛИЗМОТ И
ВРЕДНОСТИТЕ НА МОДЕРНИОТ СВЕТ
Љубен Тевдовски
THE CONGRESS OF VIENNA: ARCHAEOLOGY, NATIONALISM AND THE
VALUES OF THE MODERN WORLD
Ljuben Tevdovski

- 63 ИСКУСТВАТА ОД ВИЕНСКИОТ КОНГРЕС И РАЗВОЈОТ
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА КАКО НЕЗАВИСНА ДРЖАВА
Александар Спасеновски
THE EXPERIENCES FROM THE VIENNA CONGRESS AND THE DEVELOPMENT
OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA AS AN INDEPENDENT STATE
Aleksandar Spasenovski
- 73 200 ГОДИНИ ОД КОНГРЕСОТ ВО ВИЕНА: ШВАЈЦАРСКИОТ ПАТ ДО
МОДЕРНА ДЕМОКРАТИЈА
Анета Стојановска-Стефанова
200 YEARS OF THE CONGRESS OF VIENNA: SWITZERLAND'S WAY TO
MODERN DEMOCRACY
Aneta Stojanovska-Stefanova
- 79 МАЛИТЕ ДРЖАВИ ВО ГЛОБАЛЕН КОНТЕКСТ
Јане Трпковски
SMALL COUNTRIES IN THE GLOBAL CONTEXT
Jane Trpkovski
- 91 **ЗА АВТОРИТЕ / ABOUT THE AUTHORS**

Прегледна научна статија

УДК: 321.013(4).17*
341.214(494) „1815“

200 ГОДИНИ ОД КОНГРЕСОТ ВО ВИЕНА: ШВАЈЦАРСКИОТ ПАТ ДО МОДЕРНА ДЕМОКРАТИЈА

автор: Анета Стојановска-Стефанова

Виенскиот конгрес во 1815 година се смета за пресвртница во историјата на европското меѓународно општество. По победата над Наполеон Бонапарта, европските кралеви и државници се состанаа на Виенскиот конгрес во Австрија во периодот 1814 ± 1815 година, со цел да создадат услови за мир. Во 1815 година, големите сили¹ ја признаваат вечната неутралност на Швајцарија и неповредливоста на нејзиниот територијален интегритет.

Во септември 1814 година, владетелите во Европа и нивните претставници се сретнаа во Виена, по две децении револуција и војна. Нивната задача беше да ги прецртаат континенталните граници по падот на Наполеоновата империја. Неизбежно, сите големи одлуки беа направени од страна на водечките лидери на големите сили. Територијалната реконструкција на Европа одбележува само еден дел од оваа приказна. Во текот на следните седум години, Европа беше сведок на немири во Германија, Велика Британија и во Франција, и на револуција во Латинска Америка, Шпанија, Португалија, Неапол, Пиомонт, Грција и во Романија. Наспроти оваа позадина, Виенскиот конгрес беше проследен со смел експеримент во меѓународната соработка и контрареволуцијата, познат како „Конгресен систем“. Овој систем го одбележа првиот вистински обид да се изгради „меѓународниот поредок“ врз основа на консензус, а не конфликт. Целта на државниците на Конгресот беше да се обезбедат долгорочен мир и стабилност со контролирање

¹ Големите сили, коишто ги гарантираа швајцарскиот суверенитет и неутралност беа: Австрија, Франција, Велика Британија, Прусија и Русија.

на темпото на политичките промени преку меѓународна супервизија и интервенција².

Виенскиот конгрес имаше за цел да се создадат услови за мир, да се реорганизира Европа, да се постигне баланс на моќта помеѓу Големите сили кои го победија Наполеон Бонапарта. На овој Конгрес, Швајцарија испрати тројца претставници во Виена.

ДЕНОТ КОГА ШВАЈЦАРИЈА СТАНА НЕУТРАЛНА

На Виенскиот конгрес, сите големи сили беа заинтересирани за швајцарската неутралност³ и се согласија на заедничка Декларација која ќе го гарантира тоа. Победничките сили беа заинтересирани и за намалување на француското влијание. Конгресот усвои заедничка Декларација во однос на Швајцарија, на 20 март, 1815. Таму децидно е наведена неутралноста на Швајцарија и гарантирањето на интегритетот на 22 кантона, што се оценува дека е во интерес на европските држави. Истовремено, Швајцарската конфедерација се стекна со право да си ги организира внатрешните прашања засебно. Конзервативните сили победија за момент и успеаја да вратат многу стари закони. Градовите повторно доминираа над своите рурални околии, но не апсолутно како претходно. Сега тие мораа да им гарантираат редуцирана застапеност во парламентот и на селата (на пример: иако селата бројат двојно повеќе жители во споредба со градот, во Базеловиот кантонален парламент, градот Базел имаше 90 претставници, додека околината на Базел само 64 члена).

Понатаму, беа остварени одредени револуционерни достигнувања, како што е укинување на ропството, гарантирање на индивидуалните права и општото образование останува во сила.

Како и да е, поддржувачите на либерализмот⁴ не исчезнале веднаш. И понатаму актуелни останале нивните главни барања, како што се: еднакво право на глас и демократски избрани совети, судските рочишта да бидат одржани во јавност, слобода на трговијата, униформни прописи на целата Швајцарија и сл.

Неутралноста, од Конгресот пред 200 години, кога големите сили се состанаа во Виена за да ги реорганизираат територијалните граници на Европа, е силно поврзана со денешната модерна Швајцарија.

² За ова пошироко види: Jarrett Mark, (2014), „The Congress of Vienna and its Legacy: War and Great Power Diplomacy After Napoleon“, Publisher: I.B.Tauris & Co Ltd.

³ „Неутралноста“ во меѓународните односи го означува правниот статус кој произлегува од апстиненцијата на државата од учество во војна меѓу други држави, одржување на ставот на непристрасност кон завојуваните страни и признавањето од страна на вмешаните страни на оваа воздржаност и непристрасност. Според меѓународното право, овој правен статус доведува до одредени права и должности меѓу неутралната земја и вмешаните страни. Законите во врска со правата и обврските на неутралност се содржани, во најголем дел, во Декларацијата од Париз, од 1856 година, во Хашката конвенција V, 1907 (неутралност во копнена војна) и Хашката конвенција XIII, 1907 (неутралност во поморска војна).

⁴ „Либерализмот“ се сфаќа како движење кое бара целокупната власт да биде ограничена, додека „демократијата“ како движење се занимава со прашањето кој треба да ја управува власта.

Иако, во конкретниот случај, неутралноста е изречена на Швајцарија со заедничката Декларација на големите сили, кои беа решени да ја изолираат Франција во пресрет на револуционерните војни коишто го потресоа целиот континент, сепак таа го поставува темелот на парламентарната демократија што ја познаваме и денес.

КАКО ДИРЕКТНАТА ДЕМОКРАТИЈА ЈА ПРАВИ ШВАЈЦАРИЈА ПОДОБРО МЕСТО ЗА ЖИВЕЕЊЕ

Договорот од Виена во 1815, но исто така и Мирот од Вестфалија во 1648 година и Договорот од Версај од 1919, секој на свој начин придонесоа да се затвори крвавото поглавје во Европската историја.

Договорите потпишани во 1648 година затворија речиси еден век верска војна од вградениот принцип „*cuius regio, eius religio*“ („чие царство, негова религија“). Виенскиот конгрес од 1815 година повторно го иницираше принципот на баланс на моќта, врз основа на верувањето дека сите партии делат заеднички интерес, кој ги надминува нивните ценети амбиции и потребата повторно да се воспостави концептот на нации, кој за две генерации запре територијален и идеолошки ревизионизам од тој вид, гледано за периодот 1789 ± 1815.

Токму затоа, Конгресот од Виена се смета за пресвртница во историјата на европското и меѓународното општество. Оттука, 2015 е година на повеќекратно одбележување во Швајцарија. Поминаа 700 години од битката на Моргартен (1315), во која конфедеративците за прв пат успешно ја одбранија својата слобода и независност со оружје; 500-годишнината од поразот на Мигнано (1515), вистинска пресвртница за понатамошен развој на Швајцарската Конфедерација актуелна и денес; и 200 години од Виенскиот конгрес (1815), во кој по победата над Наполеон Бонапарта, европските сили ја поставија идната карта на Европа и ја потврдија неутралноста на швајцарските територии како што постојат до денес и вечната оружена независност.

Принципите на примена на современа и репрезентативна демократија во повеќето земји низ целиот свет се важен дел и стремеж во политичкиот живот. За жал, само на неколку места, како што се Велика Британија, САД и Нов Зеланд, уживаат непрекинат парламентарен систем на владеење за повеќе од еден век.

Во европски рамки, постои една земја која е пример за успешно интегриран народен суверенитет во рамките на едно мултиетничко, мултијазично и мултиконфесионално општество: Швајцарија.

Швајцарија долго време е модел за мултиетничко, мултијазично општество, место во кое различни народи можат да живеат во социјална хармонија и да се обединат во заеднички интерес⁵.

⁵ За ова повеќе види: *Encyclopedia Britannica*, <http://www.britannica.com/place/Switzerland>, пристапено на 25.6.2015

Во оваа алпска република, која според својата географска местоположба е позиционирана помеѓу големи држави (Германија, Франција, Австрија и Италија), внатрешната и надворешната политика се темелат на промовирање на демократијата, заложба за просперитет и благосостојба во светот, почитување на човековите права и слободи, заложба за мирен соживот меѓу нациите и зачувување на природните ресурси.

Сојузниот устав на Швајцарската Конфедерација од 1874 година во теоријата се оценува како најдемократски и најважен устав донесен во овој период од развојот на уставноста. Со оглед на тоа што со неговите одредби е воспоставен еден изразито демократски систем, неговото значење значително ги надминало границите на времето во кое е донесен. Првото суштествено обележје на овој Устав се огледа во обликот на федерализмот што го усвоил.⁶

Второто суштествено обележје на Уставот на Швајцарија произлегува од особениот систем на власта што тој го воспоставил. Овој Устав ја отфрлил поделбата на власта и востановил собраниски систем (според други – директоријален систем на власта) и според тоа, во однос на уставите на другите земји, бил и останал оригинален.⁷

Трето суштествено обележје на овој Устав претставуваат облиците на непосредна демократија: уставотворниот и законодавниот референдум и собранието на граѓаните. Кон тоа треба да се додаде и развиената демократска локална самоуправа на Швајцарија. Сите наведени карактеристики и институции претставуваат демократски вредности на уставниот и политичкиот систем заснован на Уставот на Швајцарија⁸.

И покрај тоа што прифаќа директна демократија, Швајцарија сепак е сè уште претставничка демократија.

Политичкиот систем во Швајцарската Конфедерација е собраниски и се темели на принципот на заемна согласност. Најголем дел од законите се создадени и усвоени од страна на парламентот. Најважната разлика, сепак, меѓу швајцарскиот систем и „индиректната“ демократија на Обединетото Кралство е всушност во тоа што граѓаните, доколку сакаат, имаат право да го стават на општо гласање речиси секој закон донесен од страна на нивните претставници.

За да дојде до референдум, претставниците на јавноста треба да соберат 50.000 потписи (околу еден отсто од електоратот) во рок од 100 дена од денот на објавувањето на новиот закон. Сепак, анализите говорат дека во 96 од вкупно 100 случаи, не е активиран референдум, бидејќи парламентарниот процес ужива многу високо ниво на легитимитет. Заклучокот е дека тоа е така, бидејќи избраните пратеници знаат дека нивната работа ќе биде сериозно проверувана од страна на јавноста, па тие својата работа ја извршуваат одговорно.

⁶ Климовски Саво, (2001), *Уставен и политички систем*, четврто издание, Просветно дело Скопје, стр.141.

⁷ Ibid. 141-142.

⁸ Ibid. 142

Сепак, кај овој собраниски ситем, доколку се случи парламентот да ги одбие одлуките донесени од страна на федералниот совет, министрите во Швајцарската Конфедерација не поднесуваат оставки, бидејќи тие се хиерархиски потчинети на парламентот (што не е случај со извршната власт во Обединетото Кралство).

Сеопфатниот систем на баланс на моќта во Швајцарија, исто така, им дава на граѓаните право да предлагаат и уставен амандман ако сакаат. Таков амандман не може, се разбира, да го прекрши меѓународното право или корпусот на човековите права. За да се потегне таква иницијатива, граѓаните треба да соберат најмалку 100.000 потписи во рок од 18 месеци.

Последно, но не и најмалку важно: основните правила на игра на демократијата во Швајцарија се контролирани од страна на граѓаните на земјата, кои го имаат последниот збор за сите уставни измени, дури и оние предложени од страна на владата и парламентот, како и за повеќето меѓународни договори.

Сојузниот Устав на Швајцарската Конфедерација од 1874 година и денес е во сила, со тоа што е менуван и дополнуван по пат на референдум преку 90 пати⁹.

Интересно е да се спомене дека силните елементи на директната демократија во политиката на Швајцарија не ја ослабнуваат претставничката демократија или парламентот. Напротив, кога била етаблирана како современа република, нанзад, во 1848 година, Швајцарија, како што е Обединетото Кралство денес, е поставена како индиректна демократија со еднопартиска влада. Потребно беше да поминат многу години, и да се случат многу демократски движења, за да се добие подобра поделба на власта, која сега нуди фер шанса за сите сили и групи во земјата, односно можност да земат активно учество во формирањето на политичката агенда и во одредувањето на конечните одлуки. Затоа можеби политичкиот живот најдобро го отсликува тезата дека „владата во Швајцарија не работи за луѓето, туку со нив“.

Влијанието на модерната демократија во практиката, во Швајцарија може да се измери и според констатацијата дека во оние делови од земјата каде што луѓето се повеќе вклучени во политиката, имаат подобри јавни услуги и посилни локални економии.

Од швајцарското искуство може да се извлече констатацијата дека претставничката демократија секогаш може да се применува многу подобро, доколку таа вклучува сеопфатни и методи на учество корисни за граѓаните. Во Швајцарија, за најважните (релативно малобројни) прашања одлучуваат луѓето, за важните (побројни прашања) одлучува парламентот, а за најмалку важните (најбројните прашања) се одлучува од страна на владата. Тоа е она што се подразбира под демократија во Швајцарската Конфедерација.

Надворешната политика на Швајцарија и денес, 200 години по одржаниот Конгрес во Виена, и понатаму се темели на неутралноста и на невовлекувањето

⁹ Ibid.142.

во вооружени конфликти како суштински гаранции дадени во заедничката Декларација донесена на Конгресот.

Швајцарската неутралност, гледано од историска дистанца, може да се заклучи дека е во согласност со одредбите на меѓународното право, дека таа е наполно оправдана и е од особена важност за зачувување на светскиот мир. Со создавањето на неутрална Швајцарија, постигнати се повеќе клучни придобивки во меѓународните односи. Имено, Европа доби неутрализиран потенцијален извор за можни недоразбирања и конфронтации меѓу соседните нации, што претставува голем придонес кон зацврстувањето на општиот мир и безбедноста, но истовремено се создаде историски успешен пример за тоа како треба да се приоѓа во разрешувањето на потенцијални меѓудржавни односи и можни меѓународни прашања слични на швајцарското, и последно, но не помалку важно, се задоволи принципот на праведност во однос на оваа алпска република која се стреми кон слобода, мир и промовирање на демократијата.

Клучни зборови: *Европа, историја, политика, дипломатија, неутралност, слобода*

ABSTRACT

The Treaty of Vienna in 1815, but also the Peace of Westphalia in 1648, and the Treaty of Versailles in 1919, each in its own way brought to an end a bloody chapter in European history. The treaties signed in 1648 concluded nearly a century of religious warfare by enshrining the principle of *cuius regio, eius religio* ("whose realm, his religion"). The Congress of Vienna reinstated the principle of the balance of power, based on the belief that all parties shared a common interest transcending their respective ambitions, and re-established the Concept of Nations, which for two generations stopped territorial and ideological revisionism of the type seen from 1789 to 1815.

After defeating Napoleon, European kings and statesmen met at the Vienna Congress in Austria in 1815 in order to arrange peace conditions. All great powers were interested in Swiss neutrality and agreed on a common declaration of guarantees for it. Winning powers were also interested in reducing French influence.

The Congress of Vienna in 1815 was a landmark in the history of the European international society. It introduced a novel method of diplomacy to the conventional balance of power concept of Europe. Thus, 2015 is a multiple commemoration year for Switzerland. It has been 700 years since the battle of Morgarten (1315) in which the Confederates for the first time successfully defended their freedom and independence with weapons; 500 years since the defeat at Marignano (1515), a real milestone for the further development of the Swiss Confederation and 200 years since the Congress of Vienna (1815) when, after the victory over Napoleon I, the European powers set the future map of Europe, confirmed the borders of Switzerland's present-day territory and its perpetual armed neutrality.

Key words: *Europe, history, politics, diplomacy, neutrality, freedom*

Издавач: Фондација „Конрад Аденауер“, Република Македонија

Основачи: д-р Ѓорге Иванов, м-р Андреас Клајн
„Политичка мисла“ – Уредувачки одбор:

Јоханес Д. Раи	Фондација „Конрад Аденауер“, Германија
Андреас Клајн	Фондација „Конрад Аденауер“, Германија
Владимир Мисев	Институт за демократија „Societas Civilis“ Скопје, Република Македонија
Ненад Марковиќ	Политички студии, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет Св. Кирил и Методиј во Скопје, Република Македонија
Иван Дамјановски	Политички студии, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет Св. Кирил и Методиј во Скопје, Република Македонија
Гоце Дртковски	Издавачка кука „Љубовта е петтиот елемент“, Република Македонија
Сандра Кољачкова	Фондација „Конрад Аденауер“, Република Македонија
Александар Бурка	CIVIC – Институт за меѓународно образование, Австрија
Сара Барбиери	Институт за Централна и Источна Европа и Балканот, Италија
Дејан Павловиќ	Факултет за политички науки, Универзитет во Белград, Република Србија
Жозе Раимундо де Араужо Карваљо Жуниор	Економски факултет, Сојузен универзитет Сера, Бразил
Иварс Ијабс	Факултет за општествени науки, Универзитетот во Латвија, Латвија
Лидиа Пука	Полски институт за меѓународни односи, Полска

Адреса:
ФОНДАЦИЈА „КОНРАД АДЕНАУЕР“,
„Ристо Равановски“ 8, МК-1000 Скопје,
Тел.: 02 3217 075 ; Факс: 02 3217 076
E-mail: Skopje@kas.de, Интернет: www.kas.de
ИНСТИТУТ ЗА ДЕМОКРАТИЈА “SOCIETAS CIVILIS”
СКОПЈЕ, „Крагуевачка“ 2, МК-1000 Скопје Тел./
факс: 02 30 94 760, E-mail: contact@idscs.org.mk,
Интернет: www.idscs.org.mk
E-mail: map@yahoogroups.com

Печат: Винсент графика

Дизајн: Дејан Кузмановски

Техничка подготовка: Пепи Дамјановски

Превод: Перица Серџоски, Калина Јанева

Јазична редакција на македонски: Елена Саздовска
Јазична редакција на англиски: Рајна Кошка

Ставовите изнесени во списанието не се ставови на Фондацијата „Конрад Аденауер“ и Институтот за демократија „Societas Civilis“, туку се лични гледишта на авторите. Издавачите не одговараат за грешки направени при преводот. Списанието се издава 4 пати годишно и им се доставува на политичките субјекти, државните институции, универзитетите, странските претставништва во Република Македонија.

Година 13, број 50, јуни
Скопје 2015
ISSN 1409-9853

Publisher: Konrad Adenauer Foundation, Republic of Macedonia

Founders: Dr. Gjorge Ivanov, Andreas Klein M.A.

Politička misla – Editorial Board:

Johannes D. Rey	Konrad Adenauer Foundation, Germany
Andreas Klein	Konrad Adenauer Foundation, Germany
Vladimir Misev	Societas Civilis Institute for Democracy, Skopje, Republic of Macedonia
Nenad Marković	Political Science Department, Faculty of Law “Iustinianus I”, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Republic of Macedonia
Ivan Damjanovski	Political Science Department, Faculty of Law “Iustinianus I”, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Republic of Macedonia
Goce Drtkovski	“Ljubovta e pettiot element” Publishing House, Republic of Macedonia
Sandra Koljačkova	Konrad Adenauer Foundation, Republic of Macedonia
Alexandar Burka	CIVIC – Institute for international Education, Austria
Sara Barbieri	Istituto per l'Europa Centro-Orientale e Balcanica, Italy
Dejan Pavlović	Faculty of Political Science, University of Belgrade, Republic of Serbia
José Raimundo de Araújo Carvalho Júnior	Faculty of Economics, Federal University of Ceará, Brasil
Ivars Ijabs	Faculty of Social Sciences, University of Latvia, Latvia
Lidia Puka	The Polish Institute of International Affairs, Poland

Address:

KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG
ul. Risto Ravanovski 8 MK - 1000 Skopje
Phone: 02 3217 075; Fax: 02 3217 076 ;
E-mail: Skopje@kas.de; Internet: www.kas.de
INSTITUTE FOR DEMOCRACY “SOCIETAS CIVILIS”
SKOPJE ul. Kraguevačka 2 MK - 1000 Skopje; Phone/
Fax: 02 30 94 760; E-mail: contact@idscs.org.mk;
Internet: www.idscs.org.mk
E-mail: map@yahoogroups.com

Printing: Vinsent Grafika

Design: Dejan Kuzmanovski

Technical preparation: Pepi Damjanovski

Translation: Perica Serdzoski, Kalina Janeva

Macedonian Language Editor: Elena Sazdovska

English Language Editor: Rajna Koška

The views expressed in the magazine are not the views of Konrad-Adenauer-Stiftung and the Institute for Democracy “Societas Civilis” Skopje. They are personal views of the authors. The publisher is not liable for any translation errors. The magazine is published 4 times a year and it is distributed to political subjects, state institutions, universities, and foreign representatives in the Republic of Macedonia.

Year 13, No 50, June
Skopje 2015
ISSN 1409-9853